

УДК 373.5.091.12-044.332
https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.26.227581

НАТАЛІЯ КУЗЬМЕНКО

Сумський національний аграрний університет

ІРИНА ПРОЦЕНКО

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню адаптації молодих вчителів до професійної діяльності загальноосвітніх шкіл. У представленому дослідженні використовується сукупність взаємопов'язаних методів: теоретичний (аналіз педагогічної, психологічної літератури та навчальних матеріалів для визначення реального стану підготовки майбутніх учителів середньої освіти); емпіричні (анкетування, опитування та інтерв'ю). Результати опитування оброблялись шляхом аналізу відповідей респондентів, що дозволяє розрахувати та оцінити рівень соціально-психологічної адаптації майбутніх учителів ЗСО. У процесі роботи був використаний комплекс методів дослідження: теоретичні: аналіз філософської, управлінської, психолого-педагогічної вітчизняної та зарубіжної педагогічної літератури за темою дослідження для з'ясування стану розробленості проблеми; синтез, систематизація, порівняння, узагальнення й моделювання науково-теоретичного матеріалу для вивчення сутності і змісту професійної адаптації вчителів.

Ключові слова: первинна адаптація, вторинна адаптація, професійна адаптація, заклади середньої освіти, молоді фахівці

Постановка проблеми; її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні виклики суспільства вимагають нового рівня розуміння теорії й практики управління освітніми системами. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки нових підходів, технологій та механізмів управління навчальним процесом.

Управління – складний процес, який неможливо виконати успішно, керуючись завченими формулами і постулатами. Тому однією із актуальних проблем сучасного керівника є проблема професійного росту, або професійної кар'єри працівників освітньої галузі як однієї із складових особистого розвитку, підвищення рівня знань, вмінь та компетентності, тобто постійного руху до успіху.

В умовах значних соціально-економічних та інформаційно-технологічних змін, що відбуваються у нашій країні сьогодні, проблема адаптації особистості виступає на перший план. Це є суттєвим і для діяльності освітніх організацій, які теж повинні швидко реагувати на соціальні зміни, що відбуваються у суспільстві, вносити необхідні зміни в зміст навчання, знаходити нові форми взаємодії, оскільки працюють з молодим поколінням, яке є більш відкритим до всього нового та швидше адаптується до соціальних змін, порівняно з дорослими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Методологічною і теоретичною основою дослідження є провідні положення педагогіки, психології, філософські концепції (Г. Кільова та ін.), Присвячені дослідженню соціально професійної адаптації молодих педагогів (Т.Белан, О.Лученко та ін.); концептуальні ідеї щодо самореалізації особистості А. Маркова, О. Міхеєнко та ін., положення про діяльній – особистісній орієнтації педагогічного процесу; створення комфортного середовища (Т. Лошакова, теоретичні і практичні розробки щодо аспектів адаптації молодих фахівців (С. Редліх). Метод аналізу дозволив узагальнити сутність основних понять: «адаптація», «професійна адаптація», «дезадаптація».

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні проблеми адаптації молодих учителів закладів середньої освіти.

У процесі роботи був використаний комплекс **методів дослідження:** *теоретичні:* аналіз філософської, управлінської, психолого-педагогічної української та зарубіжної педагогічної літератури за темою дослідження для з'ясування стану розробленості проблеми; синтез, систематизація, порівняння, узагальнення та моделювання науково-теоретичного матеріалу для вивчення сутності та змісту професійної адаптації вчителів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів

Адаптація у контексті українських дослідників: підходи до вивчення адаптації молодих учителів до професійної діяльності

Теоретичний аналіз проблеми професійної адаптації передбачає, насамперед, вивчення базового поняття «адаптація», зокрема його сутності та змістовної характеристики. У процесі наукового пошуку автором було з'ясовано, що термін «адаптація» виник у другій половині XVIII ст.

На сучасному етапі «адаптацію» розглядають як процес: пристосування індивідуальних й особистісних якостей до життя й діяльності людини в змінених умовах існування (Міхеєнко, 2016); активної взаємодії особистості та середовища (Кільова, 2018); взаємодії особистості з навколишнім середовищем, що призводить, залежно від ступеня активності особистості, до перетворення середовища відповідно до потреб, цінностей та ідеалів особистості або ж до

переваги залежності особистості від середовища (Кільова, 2018); активного пристосування індивіда до нових умов життєдіяльності (Міхеєнко, 2016); цілісної реакції особистості на складні зміни життя та діяльності (Мосейчук, 2017); виникнення та розвитку взаємних зв'язків і відносин між індивідом і підприємством з метою задоволення взаємних інтересів (Міхеєнко, 2016).

Отже, проведений аналіз літератури з представленої проблеми дає змогу стверджувати про багатогранність, навіть скоріше універсальність класу адаптивних явищ, тому що зазначений термін використовується в декількох значеннях: – для позначення процесу, при якому організм пристосовується до нового середовища; – для вираження відносини рівноваги (відносної гармонії), що встановлюється між організмом і середовищем; – для констатації результату пристосувального процесу.

Професійна адаптація – це пристосування людини до нових для неї умов професійної діяльності. Водночас становлення професіонала – це насамперед проблема особистісного та соціального розвитку фахівця, який повинен бачити свою професію в усій сукупності її широких соціальних зв'язків, знати пред'явлені до неї та її представників вимоги, розуміти зміст і специфіку своєї професійної діяльності, орієнтуватися в колі професійних задач і бути готовим вирішувати їх у мінливих умовах сучасного суспільства (Белан, 2019).

У цілому професійну адаптацію автор розглядає як явище, що виступає у двох формах: професійна адаптація як процес (це ті зміни, що відбуваються з людиною в нових професійних умовах) і професійна адаптація (адаптованість) як результат цих змін.

Отже, складність професійної адаптації залежить від спектру діяльності, інтересу до неї, змісту професійної діяльності, впливу професійного середовища, індивідуально-психологічних властивостей особистості.

Завдяки адаптації компенсується недостатність звичної поведінки в нових умовах, створюється можливість досягнення оптимального функціонування організму, особистості у незвичній обстановці. Адаптація – це досить складний феномен. У його вивченні, на думку автора, є кілька основних підходів, а саме: *біофізіологічний, психологічний, інформаційно-комунікативний підходи*. Ці напрями ми представили в табл. 1.

Таблиця 1

Основні підходи вивчення адаптації особистості до професійної діяльності

№	Напрями та підходи у вивченні адаптації	Суть підходу	Вид адаптації, що досліджується	Автори та джерела
1.	Біолого-фізіологічний підхід	Пристосування та активне підтримання необхідного рівня відповідності будови організму до внутрішніх та зовнішніх змін що виникають під впливом середовища біологічних, хімічних, екологічних, фізіологічних (температури, атмосферному тиску, освітленню, т. ін.) факторів.	біологічна, фізіологічна, анатомічна, медична, екологічна, ергономічна.	А.Н. Леонт'єв, Ж. Піаже.
2.	Психологічний підхід	Формування індивідуального стилю діяльності. Діалектична єдність діяльнісних і соціально-психологічних відношень суб'єктів адаптації і соціального середовища. Входження людини у систему внутрішньо-групових відносин і пристосування до них. Вироблення зразків мислення й поведінки, які відображають систему цінностей і норм конкретного виробничого колективу. Придбання, закріплення й розвиток умінь та навичок міжособистісного спілкування у даному колективі.	психологічна, соціальна, соціально-психологічна, особистісна, професійна.	Е.О. Климов, Г.В. Конратєва, І.К. Кряжева, О.Г. Солодухова
3.	Інформаційно-комунікативний підхід	Зміна структури або функції системи та керуючих впливів на основі одержаних даних і поточної інформації, з метою досягнення оптимального стану при недостатній апріорної інформації або змінених умовах діяльності. Пошук, сприйняття й переробка інформації у контактах.	взаємна адаптація психосемантичних систем.	В. Дилис, Ю.М. Забродін

У межах **біологічного підходу** акцент робиться на активізації фізіологічних механізмів людини (фізична витривалість тощо).

Адаптація – пристосування будови та функцій організму, його органів і клітин до умов середовища, яке спрямоване на збереження гомеостазу. Загалом значення адаптації для розуміння сутності життя дуже важливе. Деякі вчені схильні вважати її не тільки найважливішою і загальною властивістю всього живого, а причиною й основою життя (Міхеєнко, 2016).

Вплив науково-технічного прогресу несе з собою не тільки більші блага, але й висуває свої проблеми, від правильного та своєчасного вирішення яких залежить майбутнє людини та природи. Так, вчені відмічають, що з

стрімким розвитком техніки та промисловості людина створює нове середовище, до якого складно буде пристосовуватися.

Таким чином, у контексті найважливіших ідей інформаційно-комунікативного підходу комплексна система консультування повинна поєднувати допомогу на всіх трьох рівнях: біолого-фізіологічному, психологічному й індивідуальному.

Основні види та напрями дослідження адаптації молодих учителів закладів середньої освіти

Соціальна адаптація відбиває рівень освоєння людиною технології професійної діяльності, її варто розглядати як певну сукупність пристосувальних реакцій, як стабільний, добре організований спосіб рішення типових ситуацій. Вона – важливий параметр і водночас інтегральний показник психологічного стану особистості, що функціонально визначає її соціальну компетентність. Тобто, соціальна адаптація передбачає засвоєння індивідом стандартів, норм, цінностей, санкцій, стереотипів, установок тієї групи, з якою він себе ідентифікує, на правила якої орієнтується для ефективної взаємодії даного індивіда з даною групою.

За своєю структурою професійна адаптація вчителів включає *власне професійну* адаптацію (пов'язану із предметом професійної діяльності та умовами її виконання) та *соціально-психологічну* адаптацію (пов'язану із ставленням до організації, колективу, керівника, задоволеністю положенням у колективі), які тісно взаємодіють між собою (рис. 1).

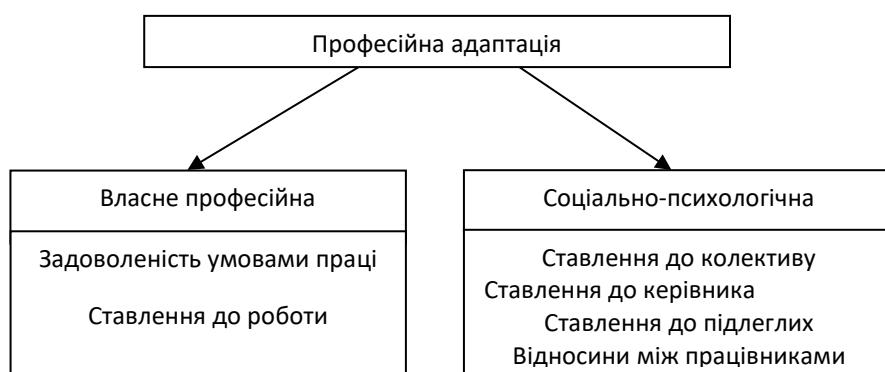

Рисунок 1. Структура професійної адаптації

Перелік основних видів професійної адаптації представлений у вигляді класифікації на основі вивчення джерел у таблиці 2.

Таблиця 2.

Основні види професійної адаптації

Критерії для виділення видів адаптації	Види адаптації
Етапи включення	– первинна – вторинна
Спрямованість	прогресивна (регресивна), гомеостатична, прагматична
Механізми здійснення	– добровільна – примусова
Сфери діяльності особистості в організації	суспільно-політична, соціально-економічна, виробнича, культурна, міжособистісна, особистісна
Ступень перебудови	преадаптація, переадаптація, реадаптація, дисадаптація, дезадаптація
Форми активності	– активна – пасивна
Типи пристосувальних реакцій (ступінь активності впливу на середовище)	– формальна – конформна – творча
Тривалість	– довготривала – миттєва
Ступінь пристосованості	– внутрішня (генералізована) – зовнішня (інструментальна) – змішана

Дані таблиці свідчать про складний багатогранний процес професійної адаптації до організації. Різні види адаптації здійснюються одночасно та взаємовпливають один на одного.

Первинна адаптація вчителя – це складний динамічний процес початкового (тобто вперше у житті) включення особистості у довготривалу педагогічну діяльність, формування певного мінімуму професійних умінь та професійно-значущих якостей особистості у відповідності до вимог професії, включення до системи міжособистісних відносин колективу, пристосування до умов праці в освітній організації, повне прийняття соціальної ролі вчителя, подолання

внутрішніх неузгодженостей, що заважають успішному здійсненню педагогічної діяльності, протиріч в особистій системі цінностей, очікувань і установок, досягнення стану оптимального функціонування особистості та мінімального необхідного його рівня для успішного протікання педагогічної діяльності.

Вторинна адаптація – складний процес всіх наступних, після періоду первинної адаптації, внутрішніх (особистісних) та зовнішніх (поведінкових) змін професійної діяльності вчителя, пов'язаних з переходом від мінімально необхідного рівня педагогічної ефективності до стану професійної майстерності. Вторинна адаптація викликається, насамперед, наступними факторами: організаційними і професійними нововведеннями, змінами змісту і завдань діяльності, необхідністю пристосування до змін в офіційній і неофіційній системах відносин, зміною місця роботи тощо.

Висновки. Проаналізувавши соціально-психологічні особливості управління професійною адаптацією вчителів ми прийшли до певних висновків, що професійну адаптацію ми розглядаємо як явище, що виступає у двох формах: професійна адаптація як процес (це ті зміни, що відбуваються з людиною в нових професійних умовах) та професійна адаптація (адаптованість) як результат цих змін. Водночас під професійною адаптацією розуміють пристосування вже набутого професійного досвіду та стилю професійної діяльності до вимог робочого місяця, засвоєння співробітником нових для нього професійних функцій та обов'язків, доопрацювання навичок та вмінь, яких вимагають, включення в професійне співробітництво та партнерство, поступовий розвиток конкурентоздатності.

Складність професійної адаптації залежить від спектру діяльності, інтересу до неї, змісту професійної діяльності, впливу професійного середовища, індивідуально-психологічних властивостей особистості.

Список використаних джерел

- Белан, Т. Г. (2019). Особливості професійної адаптації молодого вчителя технологій до умов педагогічної діяльності. *Вісник Чернівецького національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 120. Взято з http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2019_120_26.pdf.
- Біницька, К. (2018). *Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи*. Тернопіль, 2018. Взято з http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/docaments-download/d-58-053-01/Binytska_dys.pdf.
- Кільова, Г. (2018). Форми і види адаптації педагогічних працівників в загальноосвітньому навчальному закладі. *Теорія та методика управління освітою*, 9. Взято з http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_9/20.pdf
- Лученко, О. (2015). Деадаптація вчителів-початківців як психологопедагогічна проблема професійної освіти в Японії. *Педагогіка та психологія*, 50, 231-341. Взято з http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=znphnpu_ped_2015_50_27.
- Мартиненко, С., Зяматна, О. (2016). Ретроспективний аналіз проблеми професійної адаптації вчителя початкової школи в Україні. *Молодий вчений*, 8 (35). Взято з <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/8/81.pdf>
- Міхєснко, О. (2016) *Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'я зміцнювальних технологій*. (Дис. д-ра пед. наук). Харків.
- Мосейчук, Ю., Курнишев, Ю. (2020). Педагогічні умови адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 22, 4, 150-153. Взято з http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/22/part_4/32.pdf.
- Ходацька, О. (2019). Досвід роботи «школи молодого вчителя» як форми професійного розвитку педагога. *Витоки педагогічної майстерності*, 23. Взято з <file:///C:/Users/%D0%94%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%B9/Downloads/183283-410352-1-PB.pdf>
- Чепелюк, А. (2015). Методи навчання як одна із складових у формуванні психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 5 (1). Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2015_5%281%29_84.
- Ogienko, O., Lytovchenko, I., Lavrysh Y., Lukianenko, V. (2020). How to Teach Grammar to Adult ESP Learners at Technical University More Communicatively: Task-Based Approach. *Multidisciplinary Journal for Education, Social and Technological Sciences*, 7 (1), 54-71 doi.org/10.4995/muse.2020.12419

References

- Belan, T. H. (2019). Osoblyvosti profesiinoi adaptatsii molodoho vchytelia tekhnolohii do umov pedahohichnoi diialnosti [Features of professional adaptation of a young teacher of technology to the conditions of pedagogical activity]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky [Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences]*, 120. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2019_120_26.pdf [in Ukrainian].
- Binytska, K. (2018). *Tendentsii rozvytku profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї osvity u krainakh Skhidnoi Yevropy [Trends in the development of professional training of future primary school teachers in Eastern Europe]*. Ternopil. Retrieved from http://tnpu.edu.ua/naukova-robota/docaments-download/d-58-053-01/Binytska_dys.pdf [in Ukrainian].

- Chepeliuk, A. (2015). Metody navchannia yak odna iz skladovykh u formuvanni psykholoho-pedahohichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury [Teaching methods as one of the components in the formation of psychological and pedagogical competence of the future teacher of physical culture]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 15 Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fyzychna kultura i sport) [Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Драгоманова. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)]*, 5 (1). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2015_5%281%29__84 [in Ukrainian].
- Khodatska, O. (2019). Dosvid roboty «shkoly molodoho vchytelia» yak formy profesiinoho rozvytku pedahoha [The experience of the "school of a young teacher" as a form of professional development of a teacher]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti [The origins of pedagogical skills]*, 23. Retrieved from <file:///C:/Users/%D0%94%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%B9/Downloads/183283-410352-1-PB.pdf> [in Ukrainian].
- Kilova, H. (2018). Formy i vydy adaptatsii pedahohichnykh pratsivnykiv v zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi [Forms and types of adaptation of teachers in a secondary school]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu [Theory and methods of education management]*, 9. Retrieved from http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_9/20.pdf [in Ukrainian].
- Luchenko, O. (2015). Dezadaptatsiia vchyteliv-pochatkivtsiv yak psykholohopedahohichna problema profesiinoi osvity v Yaponii [Disadaptation of beginning teachers as a psychological and pedagogical problem of professional education in Japan]. *Pedahohika ta psykholohiia [Pedagogy and psychology]*, 50, 231-341. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=znphnpu_ped_2015_50_27 [in Ukrainian].
- Martynenko, S., & Zamiatna, O. (2016). Retrospektyvnyi analiz problemy profesiinoi adaptatsii vchytelia pochatkovoї shkoly v Ukraini [Retrospective analysis of the problem of professional adaptation of primary school teachers in Ukraine]. *Molodyi vchenyi [Young scientist]*, 8 (35). Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/8/81.pdf> [in Ukrainian].
- Mikheienko, O. (2016). *Teoretychni i metodychni osnovy profesiiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv zi zdorovia liudyny do zastosuvannia zdorovia zmitsniuvalnykh tekhnolohii [Theoretical and methodical bases of professional training of future specialists in human health to the application of health-strengthening technologies]*. (D diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
- Moseichuk, Yu., & Kurnyshev, Yu. (2020). Pedahohichni umovy adaptatsii maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do profesiiinoi diialnosti v zakladakh zahalnoi serednoi osvity [Pedagogical conditions of adaptation of future teachers of physical culture to professional activity in general secondary education institutions]. *Innovatsiina pedahohika [Innovative pedagogy]*, 22, 4, 150-153. Retrieved from http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/22/part_4/32.pdf [in Ukrainian].
- Ogienko, O., Lytovchenko, I., Lavrysh Y., & Lukianenko, V. (2020). How to Teach Grammar to Adult ESP Learners at Technical University More Communicatively: Task-Based Approach. *Multidisciplinary Journal for Education, Social and Technological Sciences*, 7 (1), 54-71 doi.org/10.4995/muse.2020.12419.

KUZMENKO N.

Sumy National Agrarian University

PROTSENKO I.

Sumy State A.S. Makarenko Pedagogical University

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF PROFESSIONAL ADAPTATION OF TEACHERS OF SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

The article «Theoretical analysis of the problem of professional adaptation of secondary school teachers» is devoted to the theoretical substantiation of the adaptation of young teachers to the professional activity of secondary schools. The presented research uses a set of interrelated methods: theoretical (analysis of pedagogical, psychological literature and teaching materials to determine the real state of training of future secondary education teachers), empirical (questionnaires, surveys and interviews). allows to calculate and assess the level of socio-psychological adaptation of future teachers ZZSO. In the process, a set of research methods was used: theoretical: analysis of philosophical, managerial, psychological and pedagogical domestic and foreign pedagogical literature on the research topic to clarify the state of the problem; systematization, comparison, generalization and modeling of scientific and theoretical material for studying the essence and content of professional adaptation of teachers.

The methodological and theoretical basis of the study are the leading provisions of pedagogy, psychology, philosophical concepts devoted to the study of socio-professional adaptation of young teachers); conceptual ideas for self-realization of the individual; provisions on activity - personal orientation of the pedagogical process; creating a comfortable environment; theoretical and practical developments on aspects of adaptation of young professionals. The method of analysis allowed to generalize the essence of the basic concepts: "adaptation", "professional adaptation", "maladaptation". Based on the analysis and synthesis of scientific and pedagogical literature, professional adaptation is mostly understood by managers as a one-sided process of mastering the existing requirements for professional activity (with adaptation to specific requirements of a particular school) and is not considered as a process of active introduction of new ideas. activities. As a result of such an approach, sufficient conditions are not created for a high level of activity, creativity of teachers, their self-expression in professional activities. Analyzing the content of primary adaptation as a whole, school principals do not clearly understand and comprehend the content of secondary adaptation of teachers (related to changes in the type of educational institution, changes in student assessment, introduction of new information and computer technologies, rather dynamic changes in mental

development of children, crisis stages in the professional development and professional career of teachers themselves, as well as transformational processes in society). The study was conducted in two stages:

Keywords: *primary adaptation, secondary adaptation, professional adaptation, secondary education institutions, young specialists*

Стаття надійшла до редакції 20.10. 2020 р.

УДК 373.015.31:403
<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.26.227597>

ВАЛЕНТИНА. МЕЛАШ

ORCID:0000-0003-0284-2941

ЮЛІЯ ШЕВЧЕНКО

ORCID: 0000-0003-0817-1253

АНАСТАСІЯ ВАРЕНИЧЕНКО

ORCID: 0000-0001-8920-6299

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Здійснено пошук ефективних педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної культури молодших школярів. Проаналізовано літературу з означеної проблеми, що дає можливість зробити висновок про те, що думки науковці позначені суперечливістю щодо того, які повинні бути створені умови для забезпечення найбільшої ефективності освітнього процесу. Загалом вони визначають педагогічні умови залежно від спрямованості їх дослідження, зокрема: екологічної підготовки майбутніх учителів; екологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів; формування готовності вчителя до активізації освітнього процесу в початковій школі; розвитку екологічної культури (молодших школярів, майбутніх учителів); формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи, почуття відповідальності молодших школярів. У сутність поняття «педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної культури молодших школярів» вкладаємо таке значення: це цілеспрямовані та об'єктивні можливості освітнього процесу та чинники й обставини, що забезпечують відповідний процес у єдності традиційного й інноваційних підходів. Визначена така педагогічна умова: організація освітнього процесу засобами взаємозв'язку теоретичної й практичної підготовки на основі впровадження нових освітніх технологій.

Ключові слова: *педагогічна умова, проблемне навчання, еколого-орієнтовані проекти, діяльнісний підхід до екологічної освіти, підготовка майбутнього вчителя, молодші школярі, формування екологічної культури, природнича освітня галузь*

Постановка проблеми. Аналіз наукових джерел із проблем, дотичних до підготовки майбутнього вчителя початкової школи та до формування екологічної культури молодших школярів, показав, що науковці приділяють істотну увагу означеній проблемі та вбачають у ній об'єктивну даність. Учені прагнуть ширшого застосування психолого-педагогічних показників у теорії й практиці сучасної методичної науки в галузі екологічної освіти. Це зумовлює роботу над подальшим удосконаленням системи екологічної освіти та культури, присвяченої таким питанням: освіті в інтересах сталого розвитку, взаємодії людини і природи, моделям екологічної освіти; цілям, завданням, змісту, формам і методам екологічної освіти молодших школярів, модернізації сучасної початкової школи, розвитку екологічної культури, екологічній освіті майбутніх учителів, формуванню в них екологічної культури, екологічної компетентності, екоцентричного світогляду, екологічної відповідальності. Незважаючи на посилення уваги в педагогічній теорії і практиці до підготовки майбутніх педагогів у процесі екологічної освіти, ряд аспектів цієї проблеми залишається недостатньо вивченим, зокрема щодо визначення педагогічних умов, змісту, технологій, що забезпечують ефективність такої підготовки.